

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ПРОГРАМА
вступного іспиту до аспірантури

035 ФІЛОЛОГІЯ
(назва спеціальності)

освітньо-наукового рівня доктора філософії (третій)
(назва освітньо-наукового рівня)

галузі знань 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 035 Філологія (структурна, прикладна та математична лінгвістика)
(код і назва спеціалізації)

на основі: ОКР Магістр / Спеціаліст

Київ
2021 рік

Пояснювальна записка

Вступне випробування для претендентів на навчання за програмою підготовки доктора філософії спеціальності 035 Філологія спеціалізації 10.02.21 – структурна, прикладна та математична лінгвістика проводиться у вигляді усного іспиту, який охоплює нормативний зміст підготовки фахівця, передбачає комплексну перевірку теоретичних знань і практичних умінь вступників.

Мета вступного іспиту: з'ясувати рівень професійної підготовки вступників (магістрів / спеціалістів), їх відповідність стандартам вищої освіти й можливостям виконання навчального плану третього освітньо-наукового рівня. Іспит має визначити готовність до самостійної дослідницької діяльності, ступінь сформованості ключових компетентностей вступника.

Завдання іспиту:

- виявити рівень розуміння фахового курсу, уміння логічно й аргументовано викладати думки, доводити свої твердження;
- визначити уміння самостійно орієнтуватися в потоці наукової інформації;
- встановити здатність вступника використовувати теоретичні знання на практиці.

Під час іспиту оцінюються **уміння**:

- аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці;
- оцінювати історичні надбання структурного, прикладного та математичного методів як новітні досягнення мовознавства;
- характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації;
- здійснювати науковий аналіз мовного / мовленнєвого матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних;
- доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування;
- використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

Форма іспиту

Комісія надає абітурієнту білет (обраний вступником) та листок для відповідей. Під час підготовки до відповіді не можна користуватися сторонніми джерелами інформації.

Питання комісії можуть бути спрямовані на уточнення, розширення, деталізацію та ілюстрацію відповіді вступника. Під час відповіді абітурієнт спілкується з членами комісії, відповідає на додаткові питання та залишає листок підготовки (заповнений перед відповіддю у наданий для підготовки час, що складає 40 хвилин).

Комісія не висловлює оціночних суджень під час відповіді, не надає правильних відповідей і не коригує відповідь абітурієнта.

Оцінка за іспит виставляється колегіально і складає середньоарифметичне від оцінок усіх членів комісії.

Форма білету

Іспит проводиться у формі усної співбесіди.

Кожен білет містить три завдання:

1) теоретичне питання, пов'язане із знанням лінгвістичної термінології, сучасних концепцій структурного та прикладного мовознавства, а також математичної лінгвістики тощо;

2) теоретико-практичне питання, у межах якого вступник висвітлює гіпотетичну концепцію свого майбутнього наукового дослідження та ймовірні результати із зазначенням методу або критерію, якими планує користуватися при дослідженні;

3) практичне питання на вміння вступника проводити формалізований лінгвістичний аналіз та інтерпретувати його результати із застосуванням традиційних і новітніх формалізованих методик та технік аналізу в їх взаємному сполученні, а також оперувати термінологічним апаратом сучасної структурної, прикладної та математичної лінгвістики, теорії штучного інтелекту, лінгвістичного програмування, технік комп'ютерної лексикографії, сучасного машинного перекладу, структур автоматичних систем для вирішення ключових проблем цих галузей філологічних досліджень.

Іспит може проводитися двома мовами – українською або англійською.

Мову складання обирає абітурієнт. Процедура іспиту уніфікована для обох випадків.

Приклад білету до іспиту

1. Окресліть методологічну базу сучасної прикладної лінгвістики.
2. Викладіть положення теорії штучного інтелекту.
3. Визначте принципи укладання електронних словників.

Перелік теоретичних питань для підготовки до вступного іспиту

1. Структурна наукова парадигма в сучасному мовознавстві. Предтечі сучасної структурної лінгвістики (Ф.де Сосюр і Женевська лінгвістична школа, І.О.Бодуен де Куртене і Казанська лінгвістична школа).
2. Об'єкт, предмет та методи сучасних структурної, прикладної, математичної та комп'ютерної лінгвістики.
3. Три школи класичної структурної лінгвістики: Празький лінгвістичний гурток (школа функціональної лінгвістики), американський дескриптивізм, данська глосематика.
4. Мова як різновид знакових систем. Структура мови: її рівні і різновиди.
5. Поняття моделі мовного об'єкта. Типи мовних моделей, вимоги до їхньої побудови та застосування.
6. Методи структурного аналізу форми та змісту одиниць системи мови та тексту: метод опозицій, компонентний аналіз, трансформаційний аналіз, метод безпосередніх складників, граматики залежностей.
7. Сучасна комп'ютерна лексикографія. Типи електронних словників.
8. Корпус мови. Типи корпусів, засоби їхньої побудови та роботи з ними.
9. Комп'ютерні системи опрацювання текстової інформації.
10. Сучасні інтернет-ресурси. Пошукові системи в Інтернеті та принципи роботи з ними.
11. Неогумбольдтіанство. Європейське неогумбольдтіанство. Американське неогумбольдтіанство.
12. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра.
13. Структуралізм, його наукові школи.
14. Система і структура мови. Основні одиниці мовної системи, зв'язки і відношення між мовними одиницями.
15. Ч. Пірс – засновник семіотики. Лінгвосеміотика. Типологія знаків. Мовні знаки. Поняття мотивованості мовного знака.
16. Типи мовних значень. Поняття денотата, сигніфіката. Типи переносних значень.
17. Процеси категоризації і концептуалізації явищ навколишнього світу. Механізми їх вербалізації.
18. Структури свідомості та одиниці їхньої репрезентації у різних мовах світу.
19. Типи свідомості: давня свідомість, сучасна свідомість, етнічна свідомість та мовні продукти діяльності цих типів свідомості.
20. Типи семантичних трансформацій. Метафоризація. Фразеологізація.
21. Поняття мотивованості мовних одиниць. Когнітивна мотивологія.
22. Поняття мотивованості мовних одиниць. Когнітивна мотивологія.
23. Когнітивна лінгвістика та її інструментарій.
24. Лінгвокультурологія та її інструментарій.
25. Соціолінгвістика і психолінгвістика: спільне і відмінне.
26. Функціоналізм у мовознавстві, його еволюція. Функції мови та їхня роль.
27. Методи, методики і прийоми аналізу у лінгвістиці.
28. Реконструкція і місце етимологічного аналізу у цій процедурі. Співвідношення етимону й архетипу.
29. Структурні методики аналізу мовних одиниць, їх поєднання з сучасними методиками.
30. Експериментальні методи у лінгвістиці.
31. Прикладна і корпусна лінгвістика. Корпусна лінгвістика як галузь прикладного мовознавства.
32. Корпус текстів природної мови: конститутивні параметри корпусу текстів; поняття корпусної розмітки: типи корпусної розмітки.

Інформаційні джерела для підготовки до вступного іспиту

Базові

1. Арапов М.В., Херц М.М. Математические методы в исторической лингвистике. – М., 1974.
2. Гласс Дж., Стэнли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии. – М., 1976.
3. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії. – Донецьк, 2006.
4. Зубов А.В., Зубова И.И. Информационные технологии в лингвистике. – М., 2004.
5. Искусственный интеллект: Справочник в 3-х кн. / Под ред. Д.А.Поспелова. – М., 1990.
6. Калужнин Л.А. Что такое математическая логика. – М., 1984.
7. Котов Р.Г., Новиков А.И., Скокан Ю.Л. Прикладная лингвистика и информтехнология. – М., 1987.
8. Левицкий В.В. Семасиология. – Винница, 2006.
9. Пиотровский Р.Г. Лингвистический автомат и его речемыслительное обоснование. – Минск, 1999.
10. Потапова Р.К. Новые информационные технологии и лингвистика. – М., 2005.
11. Потапова Р.К., Блохина Л.П., Собакин А.И. Методы математической статистики в прикладной лингвистике. – М., 1999.
12. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. – Полтава, 2006.
13. Убин И.И. Автоматический переводной словарь. Принципы построения (лингвистические концепции): Метод. пособие. – М., 1989.
14. Фрумкина Р.М. Статистические методы изучения лексики. – М., 1964.
15. Шаумян С.К. Структурная лингвистика. – М., 1965.

Допоміжні

1. Азарова И.В. Компьютерный тезаурус RussNet: методика создания и использования для семантического описания текстов. – СПб, 2005.
2. Алексеев П.М. Статистическая лексикография. – Ленинград, 1975.
3. Армс В. Электронные библиотеки. – М., 2001.
4. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. – М., 1955.
5. Балли Ш. Французская стилистика. – М., 1961.
6. Бацевич Ф.С. Лінгвістична генологія. – К., 2006.
7. Бенвенист Э. Общая лингвистика. – М., 1974. (Перевид. 1998).
8. Блумфилд Л. Язык. – М., 1968.
9. Бодуен де Куртене И.А. Избранные труды по общему языкознанию. В 2-х т. – М., 1963.
10. Бюлер К. Теория языка. – М., 1993. (Перевид. 2000).
11. Васильев С.А. Философский анализ гипотезы лингвистической относительности. – К., 1974.
12. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. – М., 1999.
13. Винцюк Т.К. Анализ, распознавание и интерпретация речевых сигналов. – К., 1987.
14. Гаврилова Т.А., Хорошевский В.Ф. Базы знаний интеллектуальных систем. – СПб, 2000.
15. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. – М., 1984.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Лінгвістичний портал nova.info Інституту філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Ресурси: Корпус текстів української мови, Електронний підручник української мови, Морфний сегментатор українського тексту, Словники.
2. Граматичний словник української літературної мови на Лінгвістичному порталі nova.info

3. Академічний тлумачний словник української мови на Лінгвістичному порталі mova.info
4. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. Ресурси: [«Словники України on-line»](http://corp.ulif.org.ua). Режим доступу до сайту <http://corp.ulif.org.ua>
5. Национальный корпус русского языка. О проекте «Что такое корпус?». Корпусы и подкорпусы. Образовательный портал. Режим доступу ruscorpora.ru
6. Російсько-українські словники: Режим доступу <http://r2u.org.ua>
7. Англійсько-українські словники. Режим доступу <http://e2u.org.ua>
8. [Lingvo Online – безкоштовний онлайн словник](http://lingvo.ua). Режим доступу lingvo.ua